

ACC. N:R. M. 6975 : 1 - 50.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emil Jönsson
Härad: Luggude Adress: Skåneborg.
Socken: Väsby Berättat av: Den samme
Uppteckningsår: 1940 Född år 1861 i Väsby.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

*Fortsättning på självbiografi.
(forts. fr. M. 6906.)*

Fortsättn. M. 7067.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6975:1

Landskap:

Skåne

Härad:

Luggude

Socken:

Väsby

Uppteckningsår:

1940

Upptecknat av:

Emil Jönsson

Adress:

Hornborg

Berättat av:

Dessamme

Född år:

1861

i

Väsby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fortsättning på självbiografi.

Nu är det kommit en höna in på loftet igen och sprätter i sädesbunkarna, kan du gå upp och härra henne bort, sade min far. Jag hade gjort det förut och visste att höns kunde flyga över hacketshuset der det inte var brädloft på ett par tre alnar ifrån stallgällen, och ingen mellanvägg. Jag kom upp på loftet och sprang efter hönen så hon skulle få riktig skräck i sig, och sådan fart hade jag att när jag kom fram der loftet tog slut så kunde jag ej hålla balansen utan föll på huvudet ner i hacketshuset, men gjorde kullerbytta, så att jag kom att sitta ned ryggen just fram om hacketsmaskinens uppåtvända store kniv, så det endast vidrörde, men sex tum längre bakåt, så

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Hade jag klyvts mitt i två. Det var en korn liksom
de bakvändt L och kallades "klumpas-töj", hade två
knivar. Så, att då man stannade stod den ene
kniven i skäret och den andre kniven med eggen
uppfåt-vänd, och mycket farlig att komma nära.
Jag föll ner och blev sittande på kinesiskt vis, vid
kniven och grät, ty jag fick mig en dask i hela kropp-
en. Då jag ej strax kom igen skulle mina För-
äldrar ut i hachelschuset och se, ty de antogs att
jag fallit, när de hörde jag gret. Deras glädje
var stor då de sågo hur jag mått och jämt und-
gått döden. Hade jag kommit några tum tillbaka
så hade jag blivit sittande grenle över eggen på
hachelse-maskins kniven. Min Far var bekant

ACC. N:R.

M 6975 : 3.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

3

med några franska glasblåsare som arbetade glasblåsning
vid glaseriet i Höganäs. Dessa voro också jägare
och kunde uppstoppa fåglar. De kommo, glasblå-
sarna ofta i vårt hem och jag fick se hur det skulle
gå till att conservera fåglar. En gång, långt dess-
förinnan, orättte det ha varit, var jag med min far
inne och skulle se hur de blåste glas. Jag minns att
någon lyfte upp mig på sin arm och då såg jag hur
blåsarna (den ene hette Cardau, den andre Cossey,
den tredje namn har jag glömt) svängde med långa
smala häppar (rör) ner i djupa grop och varmt var
der inne. Då fick far en stor glaskupol, som sku-
lle vara att ställas över uppstoppade fåglar. Den
var av tjockt glas och stor i omkrets som en stoppad

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6975 : 4.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

tunnare säck. Kupan sattes på en byrå i ett stort rum bredvid dagligstugan och stod der tyst och stilla i tre veckor. Men så en dag då vi alla sutto vid middagsbordet, exploderade glaskupan och slog bitar i väggar, dörrar, tak och fönster, med en väldig knall. Fönster-rutorna slog sönder, en spegel och diverse tavlor och småföremål, förstördes och med förskräckelse skyndade alla ut i "stora hus", för att se vad der stod på. Ingen kunde reda ut orsaken, icke ens glaskläsarna. En annan glaskupa av tunnare glas står ännu 1940 över en uppstoppad rapphöns-lane 1864.

Mina Föräldrar köpte ofta leksaker till oss barn Leksaker på Helsingborgs, Engelholms och Höganärs d. v. k. Byds

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975: 5.

5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

marknader. (I den tiden hette det Ryds marknad)
varom mera längre fram) Dessa leksaker togo vi
noga vara på och jag gjorde, när jag blev större,
en mängd sådana, såsom vagnar, hästar, gulebar
med led på armar, ben och hals, och alla mina
leksaker hade jag ännu till, jag blev hemmansägare
då jag skänkte en kusins barn dem, allesammans.
Då jag efter ett par veckor kom dit lågo mina lek-
saker på soffhögen, sönderbrädda och ituslagna
allihop och i stället suto barnen och lekte med
sockenbibliotekets lånta böcker och revs sönder och
drogo av bladen. Jag förebrädde barnens mor det o-
rätta häri, men hon svarade: "De får väl ha något
att leka med." Dessa barnen blevo aldrig annat

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6975:6.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

än utfattiga stackare, som aldrig lärde sig att
taga vara på någon ting. År 1866 köpte mi-
na Föräldrar en liten hemmansdel i Wäsby
kyrkoby, omkring femhundra meter fogelvägen
norr om Wäsby kyrka. Det året satt jag på en
pall om vintern, vid min Morb spinnersocksten
(pallen har jag ännu) och hon lärde mig att läsa
innantill, men det var den gamla stilen på
bokstäverna som då begagnades. Jag fick ju
en ny bok som kallades för "abecedar", med bil-
der i för var bokstav och skulle bildens namn
påminna om eller begynna med den bokstav,
som stod bredvid. Det gick rätt ledigt, men
jag misstänkte den der tuppen som stod på

Skriv endast på denna sida!

M. 6975: 7

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7.

en kista i slutet på boken, hur han kunde värpa
te socherbitar, kakor, pengar och karameller. Så
fort jag vaknade, kom jag upp om morgnarna
i bara skjortan och skulle titta efter i "abbesci-
tan", som hade sin plats i ett fack i stugu-skän-
ken, om tuppen värpt den natten. O, vilken gl-
ädje, der var alltid något. Jag har samma skänk
i min stuga ännu 1840. När jag snart kunde
läsa i bibliska historien om hur vår Herre plan-
terade en härlig lustgård, så tyckte jag det var
mycket trevligt med en sådan trädgård, och
har alltid älskat trädgårdsbruk. Vi flyttade
inte till det nya stället förr än 1867, ty det måste

? 44. (1940)

Landskap:

Upptecknat av:

Härad:

Adress:

Socken:

Berättat av:

Uppteckningsår:

Född år i

~~Uppteckningen för~~ Byggas hus först, när det var endast
bar backe och de husen vi ägde på fjäladen måste vi
ha så länge arrendet varade. Jag minns huru min Far
upprättade avtal med ett par personer från en plats
som hette "järnblåst" i Örkelljunga socken, om fär-
diga timmerhus att levereras, att sättas i hop med
lappar och glyggor arpassat hos dem, men min Far
skulle nog själv arhemta dem. Om somma-
ren 1866 en söndag gick jag följa med min Far till det
nya hemmanet och vi gick då genväg genom lövskogar
ne på 12¹/₁₀ och 4 Väslöv. Idén senare gick kreatur lösa
och bland dem en tjur som brummade. Jag var ju
rädd, och min Far frågade mig vad jag och vi skulle

ACC. N:R

M 6975 : 9.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

göra om tjuren komme. Jag svarade att Gud
hjälper oss nog. "Det har du allt rätt i," sade han,
och dermed lyfte han mig över stenvallen. Vi
kommo fram till vår gårdlott och aldrig glöm-
mer jag huru härligt foglarna sjöngs, i den där
växande skogen och de besynnerlige blommor där
funnos, sådana jag aldrig sett förr, boll-urter och
Marie-känner m. fl. Sedan mera fick jag följa med
min Mor, en bekvämare väg dit när hon skulle vi-
sa mig att gå till Far och drängen med mat när de
arbetade på 22-13 kom det hette. Jag skulle då gå
kloss förbi Rasmus Jönssons och ofta följde en av
de pojkarne med mig, eller och kom jag dit i deras
hem på återvägen. Far och drängen hade lagt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6975:10

10.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

föt-trän till bonings-huset och rest några stol-
par den förste gång jag kom ned. Men dit på
N:12. De hade spikat några bräder i ena hörnet
och lagt några rågholmsklipper där, till en viloplats om
middagsrasten. Fot-trän voro hop-knäppta så att
man kunde se var alla rummen skulle vara beläg-
na i det nya bonings-huset. Det gamla boningshuset,
som vi lemnade då vi flyttade derifrån, var samman-
byggd med lagården och åter denna bildade vinklar.
Man må föreställa sig att alla invånare, små och
stora, hade alltid om sommaren trä tofflor, och om
vintern trä skor, på fötterna, då de kommo in i stugan
på det sandade golv. Ett jämt larm av trampande fött-
er, som rent av gav eko i stugan, av barnens springande

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och de äldres dörrar fotsteg hördes i folkets dagligstäm-
gor i den tiden. Endast de allra minste barnen hade
små skinnskor på fötterna och gjorde ej buller på det
viset, men de väsnades deremot på annat vis, med antingen
en glädje eller grät. I sängarna begagnades råghalms
tjockt lager, ty sängarna voro djupare ned mot golvet
och en hopbunden råghalmsknippa tjänstgjorde som
grunden till huvudkudden. Över på halmen lades en
linne- under-dyna, endast i tjocklek som ett stich-täcke,
men så starka sängkläder hade de gammaldags-bond-
folket, att sådana sängkläder begagnas av oss ännu,
och att min Mor värt dem i sitt hem före min tid, och
har dessa säng-kläder varit i dagligt bruk och således
tjänstgjort i mer än 90 år (1940) och synas ej alls slitna.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Troligen kunna dessa dynor och putor, vara i bruk ännu lika lång tid, ty de äro ej ens bötta eller rötta. På den under dynan lades lakan och så over dynan, en halv-alm tjock fjäder-dyna av starkt ylle-garn, vävt i breda ränder. Man kunde godt hålla värmen under en sådan dyna ("bolster") om än väggen vid sidan om sängen var isad, och till och med dynans övre ythant frös fast vid väggen. Man visste också att värdera en sådan dyna. Den kostade 30, 40, 50 riksdaler på auktioner i den tid, då en fullgod dräng fick 75 riksdaler i lön för hela året. Huvud-dynorna, "hödda"-putorna, som de kallades, varo också vanligen av samma slag som under dynan, och lakanet lades öfver huvudkudden och fick räcka ner på under

ACC. N:R

M 6975 : 13.

13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

dynan två alnar, eller mer, men räckte sällan än-
da ner till fot ändan. Övan lakan begagnades aldrig.
Därför måste ju fjädderdynorna tvättas, och det var
ett mycket besvärligt göromål, ty själva innehållet, få-
gel fjädderor eller "gäsa fjädderor", måste tagas ut och dyne-
väret därför sprättas upp i en del av sömmen och
derefter, sen väret tvättats och torkats, åter stoppas i
och sys ihop igen. Det var fruntimrens göromål, att
varje dag, först skjuta ihop sängarne om morgonen, det
 kallades att "ledda upp" sängarne, sen om kvällarne, att
äter draga ut sängarne, prassla i halmen så inte den
lig ihop packad, ty då var det inte så varmt och be-
lagligt, som när man sjönk ner i halmen. Men så
var det en del sängar som stodo öppna alltid, till

Skriv endast på denna sida!

M. 6975 : 14.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

14.

ex. i dräng- och pig-kammarna. Der var vanli-
gen särskilda gjorda breda sängar, som inte kun-
de skjutas ihop, men skulle likafullt fruntim-
ren rista upp halmen varje kväll och åter breda på
underdynan och "hödda" puterna, samt breda laka-
net der över och lägga överdynan vackert slätt på
sängarna. När jag var omkring fyra år gammal
fick jag ligga i dräng-kammaren hos en av dräng-
arne. Råttor och möss kommo i säng-halmen,
och jag kunde höra huru de skuro med sina tån-
der när de beto och äto sig igenom halmen. Der
kunde kanske blivit gott något sädeskorn i hal-
men efter tröskningen. Kratt, kratt, skuro mössen,
och ibland slegos de, men man förmå aldrig att
råttor äto sönder sängkläderna. Men så en dag
när den ena pigan skulle bädda i dräng-kammaren
kom hon till en dräng, som kallades Per Tryde, för han

ACC. N:R.

M 6975 : 15.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

15.
Kam från ett ställe, som kallades för "Pyler-holm",
och sade att i hans säng var ett stort hål på lakan-
et. "E derr ett holl," sa Per, "det ska ja visa moran",
(Garin Mor). Han tog in lakanet och visade Mor hur rätt
orna hade ätit bort ur lakanet, så stort stycke som ett
stolsäte eller närmare en kvadratah ungefär. Men
när tröskemännen kommo in och fingo se på und-
ret, så upptäckte de att Per hade varit på dansgille
om natten, kommit hem och sket i sängen och
derefter skurit bort ur lakanet så stort som varit
orenat. Det blev ingen anräd, än att sätta en stor
bötclapp på lakanet. När halmen legat i sängarna
någon tid, så måste fruntimren ersätta den med
lytt "bos," ty det förra var då dels sönderkitit av mössen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975 : 16.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

16.

och dels bröts det sönder när det blev torrt och gammalt. Som förut nämnts, hade vi, såväl som bönderna i allmänhet, sand på golvet alltid, emellan högtiderna. Det dugde inte med sådan sand som fanns att tillgå hemma på vissa ställe, utan det skulle vara den slags sand som kallades "golvsand" och som var vit som snö, fin som mjöl och fanns ej att tillgå annorstädes än vid eller i Öresund (sjön som det kallades).

Rengöring.

När så sanden legat på golvet och ytterligare finmalits i hela veckan så, vanligen om lördagen, skulle den gamle sanden sopas bort, ty man kan förstå, att det kunde vara behörligt, när allt folket dagligen kom in med träskor och tofflor smutsiga och våta, och att det brukades ingen näsduk i vardagslag åtminstone,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975:17.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

utan snyta och kasta på golvet, liksom att även spotta på golvet var en allmän oskicklighet i den tiden. Innan golvet sopades, kom pigan med en vattenskål av trä, (Blech-kärl finns inte, men Höganäs lerkärl) full med vatten och tog vatten i handen och spridde det ut på golvet på samma sätt som när bonden sådde sin säd på åkern. Detta för att inte det torra dammet skulle virvla upp och lägga sig på möbler och över allt. Därefter sopades golvet, sanden bars ut, och ny sand spriddes åter på samma sätt, som såningsmannens, på golvet. Björke-gvaster var det enda slags "limak", som användes ända till omkring 1880. Men till högtiderna, jul, Påska, Pingst och Midsommar, skurades, icke alenast golvet, utan även loftet och bjelkarne i stugan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975 : 18.

18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Mattor lades på vissa stigar på golvet och ingen fick träda in i stugen, med träskor eller tofflorna på, utan de skulle sättas av i "farstun", ändå det var skurrat även der. Men hade de skor, läderskor, såsom när de komms från kyrkan, eller grämmande som hade skor på fötterna, de fingo behålla dem på, men borde alltid torka av dem på en matta vid farstudörren, utan eller innan om dörren. Sådant som galoscher begagnades aldrig, utan i enstaka fall. Min Far hade läder och Mor hade "guttaperka-galoscher", men de var dyrare än skodon och gingo snart isönder. Mattorna gjordes av klädd träskor med stark lingarns-varp och även vävde Mor mattor av råghälm med stark lingarns-varp. Högtids

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975 : 19.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19.

och kyrkskodonen var för karlarnas vanligen
en slags halv-störlar, men för drängar och rigor
mest låg-skor med läderremmar till skoenör-
ren. För det mesta brukades att smörja alla slags
skodon med tran, men det lades mer och mer
bort och skulle det ju vara finare med blänkta
skodon, varför köptes i butiker blanksmörje-askar
av trä, med rött paper och vit läsning och gubbar
på locket, tunt spånträ, fyrkantiga med brächta
hörn, helt små som en skavel eller tändsticke-
låda nu för tiden. I dessa askar fanns något som
skulle blötas med socker-vatten och strykas
tunnt på skodon, varefter näste borstas till
ytan blev torr och blank, vilket oftast var ett dygt

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

Sh. 6975 : 20.

20

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

lessvär. I vår dagligstuga, såväl som i alla dagligstugor, var en slagt utdrag-soffa som hade djupa kassar nära ned mot golvet och i kassan fylldes med råghalm och där bäddades bra säng, men om dagen måste de föras ihop och läggas lock på till sittsoffa. Vidare fanns liksom i alla stugor en bred säng med fotändan emot kakelugnen. Denna "ugn-bänken" var alltid bäddad mjukt med tjockt konströvt tälle och begagnades att ligga på om dagen, men kunde och bäddas till nattsäng för barn. Så kallad Hemlingasäng med fyra stolpar och skåp vid fotändan och sparr-lakan eller färggardiner rundt om, såg jag ej mer än på två ställe i all min tid i Väsky församling. Det ena av dessa ställe var i min Fars hem i Långaröd

Skriv endast på denna sida!

der min Farbror bodde. Men vid högtiderna
togs fram ett ofantligt långt "sängomhäng", som var
hemvävt, konst-vävt, med fransar i framkanten, och
hängdes oppa vid loftet, på två, ibland tre, på väggen
över mina Föräldrars säng, rätt utstående, små
stänger, med onässings-rosetter i fram-ändan.
"Läng-omhänget", som det kallades, var så långt, att
det räckte ifrån golvet vid huvudgärdens och på sned
opp över de stänger som nyss nämnts, och som kallades
"omhängs-kronan", samt på sned ner emot fotändan
och ända ner till golvet. En crummelur ut-
skuren i sängens väggida kallas för "känga-kronan".
Som förut nämnts fanns det rättor och onäss, och egent-
ligen mest av den senare sorten i halmen i sängar-
ne och i en djup soffa ej långt från kakelugnen, der
Simson slet "leyonet" sönder, hade en stor vacker
onuss, (kritvit under halsen och buken), samt vackert

Landskap: Upptecknat av:
 Härad: Adress:
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: Född år i

~~Uppteckningen rör~~ rödbrun på ryggen, nog sitt bo
 i soffhalmen. Hon var så tam, att hon kom fram
 även mitt på dagen, när solen sken in i kakel-
 ugns-erän, och satte sig att sätta opp nosen och
 sjunga, liknande en kanariefågel eller annan
 sångfågel. Mor och pigorna voro de förste som
 gävo akt på den onusens sångstunder, men far
 såg väl att hon satt i hörnet vid kakelugnsuren
 och hörde även den besynnerlige sången, men trodde
 inte att en onus skulle kunna sjunga sådant,
 utan att det var något annat som åstadkom viss-
 landet eller gvitleret och sången. Husholket, de
 ängar och pigor, tröskemän och vi alla hade lyssnat

ACC. N:R.

M. 6975 : 23.

23.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Söcken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

och sett på hus vid samma tillfälle onusen blev stor
om strupen när hon sjöng och rörde på nosen. Hatten hölls
omsorgsfullt borta från stugan, men för att förvissa sig, så
stälde Far en slagfälla och fångade den stackars onusen,
en stor vacker, troligen gammal mus. Från den dagen
blev också musa-rången slut och man kunde således
vara säker på vad som åstadkommit dem. Sen ungefär
vid samma tid, berättades om en lika dan sångmus i
Wikens socken, i en gård i Allmännings-huset, dit folk
från både när och fjärran kommo för att både höra och
se en sådan mus. En troll-karl som hette Renstätt,
i Brunnby hade flera stora möss tarna så att de spara-
rade så vackert på stugugolvet, ned stubb-svans (svansen
avskuren för att ej vara till hinder). Dessa möss hade

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R

M 6975 : 94.

24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

han i burar, liksom chorreburar, så att onössen kunde spela med att springa i ett hjul på samma sätt som chorrar göra. Fjäderar klingade då hjulet vred sig och onössen tyckte älska musiken och sprunget i hjulet av hjertans lust, liksom chorrar, men att de kunde sjunga hördes aldrig av. Då vi flyttade till den nya gården togo vi katten med oss i en korg, men blev inte der i det nya hemmet utan utan gick strax om igen till den gamle gården. Vi hemtade honom ett par gånger, men han trivdes endast i sitt fjäders-land. Några dagar innan vi flyttade hölls auktion på det mesta av yttre lösöret. Jag minns att en stor mängd folk kom tillstädes och hur en gammal "räli" gulke gick der med en låda under armen och sålde cigarrer. Gulken hette "Mattes" (Matias) och till slut fick jag

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

tomlädan. Om grädden var ett kalas, och jag minns hur
en kusin, som hette Magnus, var äldre än jag, att han
inte kunde äta annat än själva det köttiga av gläsk-
et, ty han gick då i en slags högskola och skulle stu-
dera. Hans mor var syster till min mor och hette "Kana",
och var gift med Nils Persson och hade min mors för-
äldrahem, der också min Mormor bodde. Denne Mag-
nus Nilsson blev med tiden doktor och hette Vikström.
Hans mor dog då sonen var ett par år gammal. Mär-
keligt nog, såsom nämnts om katten, att han ville ej
flytta, men oaktadt byn var så långt avlägsen från
fäladan så kommo likväl byns katter hem till vårt,
så att när Far och drängarne voro och arbetade på det
nya stället, sågo de och kände igen en röd-randig, den

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

ende med den järgen i hela byn, och tillhörde katten
en husar som hette Delin, och vidare igenkänds en grå-
randig katt från byn. Båda dessa främmande katter
kommo ut till oss på prestafäladen och åto ägg i höns re-
darne. Mor såg det flera gånger och utlovade fetis-
öre (24 skilling) till den som fångade en av desse katterna.
Det lyckades för anjölke pigan, att locka med mjölk,
och få katten i en stor säck, och jag vill minnas att
det just var dagen innan eller två dar innan Fast-
lags söndag, Ty pigan och den Nils Jönsson, drängen,
gläddes sig över att de skulle köpa vetebullar för förgift-
pengarne. Men deras beslut blev, att de genast skulle
sänka katten. En lagom stor sten fästes vid säck-
en. Nils, Pigan och jag skulle vara med på begrav-

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

ningen. Nils skulle klinga och skramla på gärdsgården, med en sten oveten gammal lie och pigon skulle kasta säcken midt ut i dammen bakom lagåren. Der var några alnar djupt vatten. Pigan kom med säcken, stenen och katten, och slängde det med all kraft långt ut i vattnet. Byllet sjönk ju, och endast några bubblor syntes på vattnet. Nils flinkade och sade: "Nu ringar det för katten." Vi tittade alla i dammen bubblorna släcktes och allt var stilla. Men just som Nils skulle sluta med ringningen och pigan tänkt gå in igen och jag med, begynte det svalpa i vattnet, upp kom den grå-randige katten, simmade rricht i land och sprang så att vattnet stänkte omkring honom. Ingen kunde hejda honom, utan rundt lagåren

M. 6975 : 28.

till vagnporten, for han under portarne och in
bland gamla vagnhärror och derifrån opp i sädes-
landet. Då var den glädjen slut, men Mor gav dem
ännå war 1/2 skilling ty de hade ju ändå fångat katt-
en och lovade att fortsätta, men katten kom inte till
vårt mera. Jag minns ej riktigt, men tror att Far sköt
den röde Delinskatten. Vår bonings-huset sattes
opp på 22/2 var jag ej närvarande, men det första det
blev bebodligt, flyttade en kusin till Mor, som kalla-
des för "Skalla-talnan" (efter hennes hem på Lerskällarne).
Hon råkade häst-korvar som jag såg, stora som kakel-
ugns-rör. Hon flyttade snart och derefter kom en vagn-
makare Johannes Svensson från Riseberga, att bo der.
Men när den ene lagären som järnblåst-männen
levererat, sattes opp, var jag och såg på. Vi voro då
ännu ej flyttade, men jag såg ej när deräfter om-
rades in väggarne. På tegel gjordes av lera på fjälsken

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

av en rysska som ströck teglet i former. Hon
hette Fjirsti Gregorjoff, en stor stark kvinna som
hörde till stenkollegruvan i Höganäs. Murare voro
redan då, de dyraste handtoverkarna. 1866 skulle
muraren ha 2,50 riksdaler om dagen (när en dräng fick
75 riksdaler för helt år). Den muraren som gjorde
allt mureriet i den nye gården, skulle ju till slut
mura in bränd tegel från Lagreteberg, i lagård-
gårdens nedra del (övre delen av gården var brädd). Det
varade i fyra dagar, då han passades upp av en hant-
langare som gjorde kalkbruket och bar fram detta och
tegelstenen. Men efter några dar, midt i hösten

ACC. N:R.

M 6975 : 30.

30.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

ramlade hela slarv-arbetet omkull med den
gavel-väggen. Ingen hade nu tid att passa opp
muraren, varföre han åtog sig att ensam mura
emot fyra dagspengar d. v. s. tio riksdaler, men pas-
sa sig själv opp med bruk och sten. Nu murade
han opp gaveln på en enda dag, och det onärkliga-
ste är för den står än i dag 1946. Muraren hette Nils-
son, vad förnamn vet jag ej, men han bodde midt för
kyrkan i Wäsby. Så länge vi bodde på prästa-
fäladan hade vi fri utsikt emot Mäarp och Plöning-
ge och en dag minns jag hur en ofantlig svart rök-
pelare uppsteg emot Plöninge hållet. Det var i
sädes-hösten och varmt och grannat var det. Jag minns
hur Far, drängarne och tröskemännen (av vilka den

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

ene kallas för Ryssa-Andreas) togo av sig tofflorna och
sprungo rätt över alla åkrar till brandstället, som
befanns vara Iven Anders' i Plöninge (sedermera kirk-
dagsmannens). En så kallad "rackarepåg", som var
pyroman, hade satt eld på gården. Pojken skulle
vara under confirmationsåret i Plöninge på för-
samlingens bekostnad, men som han satt eld på
ett par gårdar förut, bestöt församlingen betala hans
resa till Amerika för att bli av med honom, som
också skedde. Eldsvådan, den första jag såg var
troligen 1865. Men jag minns också samma vin-
ter då denne Ryssa-Andreas tröskade hos oss, hände
en föga märklig vinterqväll, att vår näste nabo,
Lars Jönsson kom in och bad om hjälp för han

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

hade kört och vält ned ett lass berg i väg-gröpen
ett litet stycke från värt. Far, dräng och tröskemän
gingo ut, ned skyfflar och skaffor och hjälpte först
opp vagnen och sen läste de i berget (ett slags sämre
sort stenkol). Väg diket var fullt med snö och när
drängarne kommo in igen, så sade Ryssa Andreas,
"jag änkade vid hans stutar och visste att han ha-
de stulit lasset, annars hade han hört om dagen, de
före läste jag bara snö, det var lättare". Det syntes
också att det blev ett helt lass dagen efter, som Lars
Jeppsson hemtade. En del bönder brukade stjäla "berg"
i de gamle bergleunkarne, att elda med, oaktadt
berget såldes för 12 skilling tunnans vid schakten.
Lars Jeppsson hade alltid magra oxar, men läste

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

hårt, och jag såg ofta hur han var tröttnade
för lasset och lade sig ner på vägen. Men Lars Jäpp
som visste på råd, då inte pisk och skrik hjälpte, så
tog han och löste oket av den ene oxen och då reste
den stackaren sig och då ledde Lars Jäpp oxen en
bit framåt, så trodde den oxen som gvarlåg, att den
andre gick hem, och reste på, men då var det L. J.
som skyndade tillbaka med oxen, lade oket på igen
piskan på ryggen på oxarne, så gick det igen, kan
ske till tröttheten på nytt tog överhand, eller än-
da hem. 1865 fick vi vid flyttnings-tiden den 24 okto-
ber en dräng från Halland som hette Pål. Han
hade oss barn på knät och tog oss i hand och lekte
med oss. Men ett tu tre så fingo vi skalle, och

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

ingen hade förut gett akt på, hur den drängen all-
tid kllade sina armar och händer, samt hade
små quisslor mellan fingrarna på händerna. Nog
är så fick min ett år yngre syster och jag, en
förskräcklig plåga och får söka doktor Hapström
i Helsingborg, doktor i Höganäs, jag vet ej vad han het-
te och en annan Helsingborgs-läkare, men allt för-
gäves. Slutligen är Hapström sökt för tredje gån-
gen, fingo vi åter en sorts salva som skulle smörjas
över hela kroppen och så skulle vi makna krypa
in i bakugnen, som skulle vara så het som vi
kunde tåla. Mor passade på efter det bröd tag-
its ut, och kröpo vi barn så in i ugnen, men vi
skulle vara der, till smörjan, salvan var inträckt

i kroppen, jag tror nästan vi hade dött av den skallen,
ty blodet rann av benen oss vi lade dem så att vaden
kom i beröring med låret, så om en liten stund, då
man rätade ut benet, så var köttet liksom fastvärt
vid vartannat och blodet strömmade ut, och flödade det
så att i sömnen revs bönder all hud över hela krop-
pen, synnerligast armar och ben, händer och fötter.
Men ugnsfuren hjälpte fullkomligt, men så fingo
vi ej heller vidare gå till Pål och han fick ej röra
oss. Han själs-beredde sig ej om att bli vitt sitt skalle
utan tyckte må lera derav. Ett av de nödvän-
digaste arbeten, som husen satts upp, var att gräva brunn.
På backen der gården förlagts, var tre alnar ned lera och
mylla, men som var der ett sex tumms lager järnhård sten-
skikt och derunder lösare sandsten ända ned till
stenkolen i gruvan från Höganäs. Min Far grävde
och hade en stensprängare till hjälp, som hette

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

~~Uppteckningsår~~ Nils Christensson. Se kommo 12
alnar ner innan en aln stadigt vatten kunde på-
räknas, som kom genom en springa och klunka-
de liksom när man håller någon vätka ur en
dunk när man tagit ur korken. Denna vattenåder
har förbindelse med nabans brunn, så att när vi
törnde vår brunn, så blev Nils Jöns brunn på N:o 11 också
tom. Men efter många år, på 1880-talet, då det borrades
efter vatten till Wäsbys mejeri, då blev våra brunnar
tomma på vatten och måste fördjupas en aln. Brun-
nen på N:o 11 på 200 meters avstånd, måste liksåledes fördj-
pas. Mejeriets brunn var på 600 meters avstånd från vår br-
unn och inverkade på samma vattenåder. Vår

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

brunn var tralbformig. Alnar i bredd opps vid, men bara 3 alnar tvärsnitt nere i. Någon gång om vintern kunde vattnet stiga till 4 alnars höjd de åren innan mejeriet borrade efter vattnet, som derefter aldrig steg i vår brunn mer än alnshögt. I det hissverk anlades vid brunn-grävningen, men kan man någon gissa, hur för ensam (Christensson endast borrade och sköt med krut) skaffade upp ur brunnen all den lösskjutna och granskilade materien? Jo, all den stund brunnen var smalare och smalare nedåt, så lades tvärbjälkar till loft i halva bredden på brunnen, först tre alnar från ovan marken. När han kom djupare kastade han på detta loft och derifrån och upp. Åter tre alnar djupare, lades ett annat loft på motsatta hålbredden emot det första, så

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

att det kunde kastas upp sandstens-klapperet as ett
loft på ett annat högre upp. Brunnen behöfdes ej sten-
sättas mer än de förste fyra alnarne, ty sen tog sand-
stenen vid kompakt. Till och med påträffades två
små stenkolslager om $1\frac{1}{2}$ tumms tjocklek, som tillvara-
togs fullt duglig att elda med. "Nåja" brunnen blev bra,
den tröt inte fullkomligt, men i torra var det ofta kn-
appt om vatten och en obehaglig sak var, att många
möss och paddor föllo från stenlaget, ner i vattnet
och kunde aldrig komma upp igen, utan när de råkar
komma ned i spannen och dras upp. Därföre hacha-
des i sandstenen en spiral-ränna, trappa, som de
levande mössen och "poggarna" kunde så småningom
läga sig upp igen i stenlaget till sina kryphål i jorden.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Men en stor del slops sig ihjel vid nedfallandet förste gång och voro obehagliga. Därför att brunnen var så djup och faran för nedfallande ting, vid rensning, så gjordes en cure-holkning, en visch, in i sandstensväggen vid ena sidan, så stor, att en man kunde stå der skyddad, när något upphissades, anting ratten eller annat fölle ned.

Vi hade en dräng, som hette Johannes Jönsson, från Halland, det första året vi tagit emot N. & W. Wisky. 1866.

Han hade alltid en röd skinnpels både sommar och vinter. När skogen var huggen och endast en gotstjock ek, blev kvar stående bredvid höstvägen som gick midt igenom planen, samt en rad stora aler i en grop, så just som rågen skulle gå i ax, brukade en slags insekter som kallas för Olonborrar att komma fram och flyga om grällarne.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

Dessa satte sig företrädesvis i ekerna, nästan aldrig i al eller asp. Då om dagen när de sutto stilla, gick Far upp i eken och risstade i topparne, så att allonbörarne föll mer på höstvägen och det gick Johannes Jönsson, med träskorna och trampade dem ihjäl. Det kommer jag i hög och jagonins hur det smattrade på Joh^s Jönssons röde skinn präls, när allonbörarne föll på den. Torn vägen var fast så brässades allonbörarne (egentligen kallades de "ålenbör") för träskorna, i sådan massa att de klibbade vid träskorna liksom lera när den är våt. Läderligen var det en skäppa (26 lot) allonbörar i den eken. Detta redan då, men först 25 år derefter hade insckterna förökat sig så ofantligt, att Wäskes socken måste göra utrottnings-krig mot dem, som kostade 5000 kronor 2 år årad d. v. s. 10 tusen

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

av socknen och staten bidrog med lika så stor summa. Vi barn, efter som vi växte till, tyckte alltid att det var mycket trevligt att om grällarna slä med allonborrarna med en handduk, när de kommo flygande och jag vill minnas att de flög nästan alltid emot norr. De nosade nog ekeshogen, som vi hade i norr, men härom blir tal eller beskrivning, förmodas. Som vi flyttade till N:12 Väskby 1867 och jag fyllt 6 år, så var ju då bestämt att barn skulle vid den åldern gå i småskolan. Det var den likaste bestämmelse som kommit fram i Sveriges Rike i min tid. Småskolan var ambulera de d. v. s. kringflyttande, och så det härligaste skol-system som kan tänkas åtminstone vad oss elever angick. Det var jämt nya

M. 6975 : 42.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

42

ställe var fjortonde dag. Nya trevliga skolvänner
och nytt folk och nya äventyr. Jag hörde aldrig hel-
lor att lärarinnan beklagade sig, utan tvärtom,
tyckte att det var roande. Min Far följde med mig,
den förste dagen jag skulle börja skolan, som då
var till möllare Prenssons i vår by, så der var ej
långt att gå, omkring trehundra meter, och därför
kunde jag gå hem och äta middag. Vi voro både
flickor och pojkar i småskolan, men blott ett ringa
antal flickor, jag tror det var endast tre a fyra stycken
men pojkar tio stycken. I småskolan gick så till,
att vanligen det största rummet i huset, antogs till
skolrum. Men icke alltid var detta (salen) försedt
med kakel-ugn och då togs dagligstugan i bruk.
Om sommaren var salen eller oelldat rum mycket
offa skolrum, och då ställdes ett stort slagbord nära
midt på golvet närmare sidofönstren. Bräder på

ACC. N.R.

J/ 6975 : 43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

~~Uppställningen~~ stolar eller endast stolar blev sitt-
platser och de kamrater som ville sitta intill
varandra fingo själva välja sittplatser. Midt på
bordet placerades en bunke böcker, bestående av alla
de böcker vi skulle begagna och som lades dit om
grämlarne. Var och en skulle medhava ett nya testa-
mente, en salmbok, en abec-bok (abecesejta), en skiffer-
tavla med griffel och hartass, om möjligt. Vidare bib-
liska historien, katechesen och linjal, ej trunget.
Men sen vi lärt att skriva på tavlan fick vi skaffa
"två styvers" papper (ej så vitt) till skrivbok. Om mor-
gonen gjorde lärarinnan hörs och lärte en salmvers
liksom ären om kvällen. Vi skulle vara framme.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

att börja skolan klockan 8 på morgonen, en 10 minuters
rast kl. 10 och middag 12-1 en timme och sluta kl. 4 efter.
I skolan var inga barn som hade träskor på fötterna, men
trätöflor hade de alla. En enda kom en gång, som hade
nya vita träskor på fötterna om heta sommaren. Han
hette Blixt och hans far hette Blixt, var soldat och träsko-
makare i Arnahärr. Genast påstodo de andre att det blivit
rade i träskorna när han gick, men var äldre och stark-
are än vi andre, så vi voro ej säkra i hans närhet. Han
gick bara en vecka i skolan och jag såg honom ej förr
än i storsholan. Den lek som huvudsakligast praktiser-
rades med, var något som kallades att leka "pjätt". Någon
av de störste ställde upp de alla i en ring, der gick han
in midt i och läste upp en ramsa: såsom, vit häst stor

ACC. N:R

M. 6975 : 45.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

45.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

i stall, spända sporrar spjut i hand, derreid pottade han
den på bröstet, som sista ordet råkade när han för varit
ord pekade på en efter annan i kretsen. Den "pottade"
trädde tillbaka och samma upprepades tills det blev en
till sist och han blev "pjätt." Eller och den det råkade
tredje gång att utträda, allt efter överenskomelse.
Andra räknings- eller lottnings-kamrar användes allt
efter som någon hört något nyare i den "vägen" såsom:
"Beche, lasche, le, ett två tre, eller tvärtom, var kortare, och
tredje gång det råkade någon så var han "pjätt." Denne
hade nu endast att vidröra en annan kamrat och säga
"pjätt," så blev den vidrörde pjätt och skulle befria sig
derifrån på samma sätt. Men den som var pjätt måste
sålunda jaga efter de andre, som av alla krafter sprunget

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 6975: 46.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

undan. Således var denna lek tillika en värmmande motion och med samma spännande och kunde så många som ville, vara med på samma gång. Genast den första dagen hände att en pojke från Krokstorp som hette Otto, var belägen "pjätt", när vi var ute och lekte, och skulle han på sedvanligt sätt, springa fjätt någon av de andre. Bland dem som han förföljde, var en som hette Jöns Jeps Anders, och denne som var något äldre, var svår för Otto att nå. Men ännu högre kom han honom så nära att han trodde sig kunna nå honom med handen. Han var honom så när att han lockade sig fram och skulle pjätta honom, men blev dervid träffad i ögat av Anders' täffel-hål, som var så tunnsliten att den högg som

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

en kniv, ett stort gapande sår, då Anders lyfte upp
hälen i flykten undan pjätten. Otto blev med detsam-
ma oduglig. Lärarinnan och möllarefrun måste ta
vård om honom, tvätta blodet av, samt bädda ner ho-
nom i en säng till det blev klokan fyra, då han skulle
få sällskap hem med kamrater. Såret orsakade fri-
het från skolan i några dagar, men läktes, och ett stort
ärr snedt över ögat i ögonbrynet fick han ha, i all sin
tid. När lärarinnan märkte att jag kunde läsa bra
innantill, blev hon glad, och jag slapp läsa i "abecsi-
tan", utan fick läsa i bibliska historien och lilla Chate-
lesen. Men hur det gick för de andra (der var några fler
ny-begynnare) som skulle dra på med a-b-c, om tuppen
värpte något åt dem, det vet jag inte, men förnam aldrig

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

att det inträffat. Men sen värpte inte heller min "tuppe" mer, åt mig, ty min syster Hilda fick a-b-c-boken och då värpte han igen. Hur skolan sedan flyttade i ordning minns jag ej just, men de särskilda ställen kom mer jag ihåg, och ved vi hitte på, på vart, och särskilt ett ställe som hette Kroketorp. Jag och vi fleste hade redan då hört talas om "Kroketorps spöke". Der gick en bäck som kallades för Görsen, förbi strax utanom trägåren och lagären. Det var ett av de längst från vårt hem belägna stället till skolan, men vi hade så roligt lekeställe der, att vi gingo dit med nöje. Klokan ätta skulle alla skolor, både små och "storskolor" börja om morgnarna, så vi mötte ofta storskolepojkar som föraktligt kallade oss "små-skole" perlingar. Allt

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

så måste vi upp klockan sex och gå klockan sju, om
man skulle nå fram i ~~fin~~ Träcken kunde vi
leda och vada, rida häst på var andras ryggar och
segla med små båtar. Det hände ett par gånger att
en av mitt sällskap till vår by, red på Otto i Krogstorp,
han hette Janne Linderot, hans häst Otto föll omkull
der det var alls djupt ned vatten och ryttaren kom
under hästen, samt bleve fullkomligt genomvåt. Detta
var i middags-betet, kläder fick han låna och hans
egne händer i solskenet att torka till klockan fyra
då skolan slutades för dagen, då han gick hem
i de våta kläderna, som voro ju ännu ej torra. Vi
skulle ju ha mat med oss och således föda oss själva,
i skolan, men på ställen der vi voro i skola, skulle

de hålla oss med dricka. Allmänt begagnades
i den tiden beställda dricka-krus av Högabäck-till-
verkning, med ägarens bokstäver och åratal.
Sådant var även i Krogstorp, ett stort drickakrus,
midt på det stora långbordet i salen, där vi flitiga
pysar sultto placerade efter behag och sympati. Som
det var varmt, och frisk luft kunde behövas så stod ett
eller två fönster öppna och ofta hände att "haspingar",
(getingar) kom inom och voro besvärliga. Jag hade nys-
haft fast i dricka-kruset, och exemplet smittade genast på
min sida. Kamrat Linderot och jag åtvarnade honom, ty då
jag satte kruset såg jag att en stor hasping kröp ner emot
drickat som stod ej mycket högt från botten. "Åh, ta dig för hasp-
ingen, men han lerydde sig ej om varningen utan satte kruset
för munnen och uppfyllde dervid med ansigtet, hela krusets
ärr, och då tog ju getingen till flykten rakt i ansigtet på Linderot, som
dervid hastigt slog kruset i bordet så drickat, som var i kruset flög ut

Continued.

Forts.

M. 7067.